

**DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT**

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref
12/895

Dato

30 APR 2015

SAE Vind – Kvinesheia vindkraftverk – klagesak

1. Innledning

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga den 26. april 2012 Statkraft Agder Energi Vind DA (SAE Vind) anleggskonsesjon til å bygge, eie og drive Kvinesheia vindkraftverk i Kvinesdal og Lyngdal kommuner. Konsesjonen omfatter inntil 60 MW installert effekt, tilsvarende en årlig produksjon i størrelsesorden 160-190 GWh, og med tilhørende 132 kV nettilknytning. Det ble samtidig gitt samtykke til ekspropriasjon.

NVEs vedtak ble påklaget av følgende personer og organisasjoner:

- Folkeaksjonen mot vindmølleparker i Lister
- Grunneier Rolf Bergstrøm ved advokat Høyrem
- Naturvernforbundet i Vest-Agder (NVA)
- Heidi Martiniussen
- Berørte beboere og grunneiere i Lyngdal kommune ved Sindre Lande, Henry Gerhard Høyland, Jon Lande, Kåre Lande og Harald Lande
- Norsk Ornitologisk Forening (NOF)
- Lista Lokallag
- Helge Watne med flere
- Frank Treland
- Oddrund Eide Røiseland med flere
- Glenn Johnsrud
- Helge Briseid Risnes
- Lyngdal kommune

Postadresse
Pb 8148 Dep
0033 Oslo

Kontoradresse
Akersgata 59

Telefon*
22 24 90 90

Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Gro Caroline Sjølie
22 24 62 91

postmottak@oed.dep.no

<http://www.oed.dep.no/>

Org no.
977 161 630

Klagen fra Folkeaksjonen mot vindmølleparker i Lister ble i NVEs vedtak av 4. desember 2012 avvist med bakgrunn i at organisasjonen ikke hadde rettslig klageinteresse. Avvisningsvedtaket er ikke påklaget.

SAE Vind kommenterte klagen i brev av 20. august 2012 til NVE.

NVE fant ikke grunnlag for å oppheve eller endre vedtakene og sendte saken over til Olje- og energidepartementet ved brev av 4. desember 2012.

Departementet gjennomførte klagebefaring i området 24. september 2013 sammen med representanter fra klagerne, kommunene og SAE Vind. Det ble i forbindelse med befaringsen avholdt møte hvor SAE Vind, kommunene og klagerne var til stede. Departementet har i ettertid hatt møte med Lyngdal kommune og mottatt flere tilleggsopplysninger fra klagerne og vært i møtet med SAE Vind om nye studier på fugl.

For en nærmere gjengivelse av klagen viser departementet til NVEs oversendelsesbrev. Klagegrunnene og SAE Vinds kommentarer til disse, er også gjentatt i departementets drøftelse nedenfor i den grad det er nødvendig for sammenhengen.

2. Bakgrunn

SAE Vind søkte 11. mai 2010 om konsesjon for å bygge, eie og drive Kvinesheia vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Kvinesdal og Lyngdal kommuner. Søknaden omfattet et vindkraftverk med 26 vindturbiner med samlet installert effekt på inntil 60 MW. Tiltakshaver søkte samtidig om konsesjon for en ny 132 kV dobbeltkursledning fra transformatorstasjonen i vindkraftverket til eksisterende regionalnett mellom Lyngdal og Øye. Dette alternativet ble endret etter anbefalinger fra Agder Energi Nett. Justeringen gjelder bruk av enkeltkursledning fremfor dobbeltkursledning, og ny koblingsstasjon ved Busund tilhørende Agder Energi Nett.

Kvinesheia vindkraftverk er planlagt lokalisert på Storhei i Kvinesdal og Lyngdal kommuner. Planområdet for vindkraftverket er på om lag 10,4 km² og ligger sørøst i Kvinesdal kommune, og strekker seg inn i den nordvestlige delen av Lyngdal. Ut i fra foreløpige turbinskisser vil 6 av vindturbinene ligge i Lyngdal kommune og 20 i Kvinesdal kommune.

3. Departementets vurdering

3.1 Klagesaksbehandling

Departementet skal i klagebehandlingen vurdere de synspunkter klagerne kommer med. Departementet kan prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34 annet ledd. I vurderingen av om konsesjon etter energiloven skal opprettholdes, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Energiloven skal sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning,

fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder skal det tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt.

3.2 Saksbehandlingen i Kvinesdal kommune

NVA påpeker i klagen at først nærmere 1,5 år etter uttalelsesfristen for konsekvensutredningen, fattet et flertall i Kvinesdal kommune et positivt vedtak om vindkraftanlegget. NVA anfører at det kan oppfattes som om kommunens avgjørelse har blitt påvirket av økonomiske lovnader og mener dette er uakseptabelt forvaltningsmessig sett.

Tiltakshaver kommenterer til klagen at det er inngått en avtale med Kvinesdal kommune om tiltak som er direkte knyttet til transport av vindturbinene. Tiltakene er nødvendig tilrettelegging av kommunal kai for mottak av vindturbiner, sikring av myke trafikanter og utbedring av eksisterende kommunal adkomstvei for transport av vindturbiner.

Etter departementets vurdering er dette et avbøtende tiltak tilknyttet tiltaket fordi deler av transporten berører Liknes sentrum hvor skolebarn krysser veien. Disse tiltakene vil imidlertid også ha positive ettervirkninger for kommunen etter anleggsperioden. Eventuelle andre avtalte ytelser kommunen og kraftselskapet i mellom er uten innvirkning på departementets klagebehandling etter energiloven og forvaltningsloven.

3.3 Samlet plan for vindkraftverk i Vest-Agder

Fylkesmannen i Vest-Agder anbefalte NVE å avvende konsesjonsbehandlingen av Kvinesheia vindkraftverk til en helhetlig plan for vindkraft i Vest-Agder eller i Lister forelås. Fylkesmannen mener en samlet plan for vindkraft er nødvendig på grunn av kraftutbyggingspresset i fylket. NVA mener at det er behov for overordnede planer for vindkraftanlegg og at Kvinesheia vindkraftverk ikke bør bli igangsatt før en slik plan er vedtatt.

Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet utarbeidet i 2007 retningslinjer for vindkraftverk, "*Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg.*" I følge retningslinjene vil behovet for regionale planer for vindkraft variere i ulike deler av landet. Hensikten med regionale planer er å styrke grunnlaget for en helhetlig vurdering av søknader om konsesjon for vindkraftverk. Departementet er enig i at en helhetlig plan for vindkraft ville vært heldig i behandlingen av Kvinesheia vindkraftverk. Imidlertid vil en mangel av en slik plan ikke være av avgjørende betydning for om det skal gis konsesjon eller ikke. Når det foreligger godkjente regionale planer, vil disse inngå i grunnlaget for konsesjonsmyndighetens behandling av enkeltprosjekter lokalisert innenfor planområdet. I de tilfellene det ikke foreligger en regional plan skal kriteriene i retningslinjene for vindkraftverk legges til grunn ved konsesjonsmyndighetenes behandling av søknadene. Departementet har derfor sett hen til retningslinjene i vurderingen av om det skal gis konsesjon eller ikke.

3.4 Naturmangfold

I konsesjonsbehandlingen etter energiloven skal miljøkonsekvensene av tiltaket vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der fordelene med energianlegget og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies. Det vises til prinsippene i naturmangfoldloven (nml.) § 7, jf. §§ 8-12. I klagen er særlig hensynet til fugl, fugletrekk og inngrepsfrie områder, trukket frem, samt virkningen av Kvinesheia vindkraftverk sammen med andre konsesjonsgitte og planlagte vindkraftverk i regionen. Departementet vil først vurdere vindkraftverkets virkninger for de artene og naturtypene som er trukket frem i klagen, før departementet vurderer den samlede belastningen i punkt 3.4.7.

Flere klageparter mener NVEs konsesjonsvedtak ikke oppfyller naturmangfoldlovens krav til saksbehandling og bærekraftig bruk. Risnes anfører blant annet at foretatte undersøkelser har et minimum av tidsbruk i felt. Han mener at kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold er mangelfullt og i strid med nml. §§ 8-10.

Bergstrøm ved advokat Høyrem anfører blant annet at vedtaket er i strid med Grunnloven § 110 b, miljøinformasjonsloven, regnskapsloven, naturmangfoldloven, vannressursloven og konsekvensutredningsforskriften. Han anfører at konsesjon er gitt uten tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og at NVEs vedtak er mangelfullt begrunnet.

NOF anfører at NVEs vedtak er i strid med nml. §§ 8, 9 og 10. Det er ikke tatt nok hensyn til naturmangfold og fugleliv. De anfører at frafall av inngrepsfrie naturområder og habitatsødeleggelse er viktige for forvaltningen av naturen for å sikre artene og levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder, jf. nml. §§ 4 og 5. NOF anfører at NVEs vedtak ikke bygger på et tilstrekkelig kunnskapsbasert grunnlag for å kunne vurdere eventuelle virkninger av vindkraftverket på naturmangfoldet som angår rovfugltrekket, truede og nær truede arter og fuglelivet generelt, i samsvar med de krav til kunnskapsgrunnlaget som nml. § 8 krever.

Til grunn for departementets klagebehandling ligger følgende dokumentasjon benyttet som kunnskapsgrunnlag i saken:

- Konsesjonssøknaden med konsekvensutredninger og NVEs konsesjonsvedtak av 26. april 2012, inkludert høringsuttalelser.
- Klagen på NVEs konsesjonsvedtak og NVEs vurdering av disse i brev av 4. desember 2012.
- Departementets befarings- og folkemøte 24. september 2013.
- Norsk Rødliste for arter (2010) og Norsk Rødliste for naturtyper (2011).
- Oppdaterte registreringer i *Naturbase* og *Artsdatabanken*.
- Kartlegging av trekkende rovfugl vår/høst 2009.
- Registrering av hekkefugl (NOF).
- Hubro på Høg-Jæren / Dalane: Bestand, arealbruk og habitatvalg. Ecofact rapport 153/2012

- Norsk institutt for naturforskning – Søk etter døde fugler i Smøla vindpark 2012 - årsrapport

Etter departementets vurdering gir den samlede dokumentasjon i denne saken tilstrekkelig faktagrunnlag for å drøfte og vurdere effekten av vindkraftverket på naturmangfoldet slik nml. § 8 krever. Den samlede dokumentasjon gir også et godt og tilstrekkelig grunnlag for den overordnede avveining av alle relevante hensyn som skal skje etter energiloven, jf. også prinsippet i forvaltningsloven § 17.

I de situasjoner der de følger tiltaket kan få for naturens mangfold er usikre, har departementet, i tråd med føre-var-prinsippet, tilstrebet å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. nml. § 9.

Departementet viser til at naturmangfoldlovens kapittel II om alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk, er lagt til grunn for saksbehandlingen. I henhold til § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingene av prinsippene skal fremgå av beslutningen. Nml. § 4 oppstiller forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer, og § 5 oppstiller forvaltningsmål for arter.

Forvaltningsmålet for naturtyper innebærer ikke et mål om at alle forekomster av naturtyper og deres utstrekning ivaretas, men at mangfoldet av naturtyper opprettholdes, og de må ha en størrelse og kvalitet som samlet sett gjør dem robuste mot påvirkninger, som blant annet klimaendringer. Alle økosystemer må ikke nødvendigvis ivaretas for å nå forvaltningsmålet i § 4.

Forvaltningsmålet for arter innebærer at artsrikdommen skal opprettholdes på lang sikt. Av Ot.prp. nr. 52(2008-2009) går det frem at det skal søkes å beholde eller oppnå en god tilstand for arten. I det minste må det unngås at arten blir utryddet. Det legges opp til å ivareta artenes økologiske funksjonsområder og andre betingelser artene er avhengige av.

Det naturlige utbredelsesområdet for en art er hele den geografiske sonen der det er naturlig at arten forekommer. En art kan ha flere leveområder innenfor sitt utbredelsesområde. Føre-var-prinsippet i nml. § 9 gjelder håndtering av usikkerhet om miljøvirkningene når det skal treffes beslutning som kan ha miljøvirkninger. Prinsippet tilsier at usikkerhet bør føre til at man tar vare på flere bestander i forskjellige leveområder for å ha en tilstrekkelig sikkerhetsmargin.

Departementet finner at NVEs vurderinger og saksbehandling er i tråd med kravene naturmangfoldloven oppstiller. Departementet vil i det følgende gjennomgå klageanførselene tematisk og gjøre egne vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II der klagebehandlingen krever det.

3.4.1 Fugl

NOF skriver at fagrapporten fra ASK Rådgivning sier at rovfuglene trolig vil trekke over vindkraftanlegget. NOFs observasjoner har imidlertid avdekket at de aller fleste rovfuglene trakk i lav eller middels høyde over terrenget, det vil si i faresonen for å kolliderer med de planlagte vindturbinene. Registreringene avdekket også at en stor andel av rovfuglene avbrøt trekket og benyttet planområdet til næringssøk. NOF anfører også at det er funnet et hekkede hubropar med to ungfugler i tilknytning til planområdets søndre del. Selv om selve reirhylla ligger litt utenfor grensen til planområdet, mener NOF dette paret og ungene vil være utsatt for uheldig påvirkning av det planlagte vindkraftanlegget, da hubroen jakter opptil 20 km fra hekkeplassen. Det er observert storlom i området og NOF mener dette burde vært undersøkt nærmere før NVEs konsesjonsvedtak ble gitt. Det anføres at registreringene av hekkede fugler foregikk for sent på året og at kunnskapen derfor er mangelfull. Det er registrert kongeørn i området med ungfugler som driver næringssøk i planområdet, og det er en hekkeplass inne i planområdet. NOF mener det er feil at det ikke er kjente spillplasser for orrfugl i planområdet, og anfører at vindkraftanlegget vil være negativt for orrfuglen og at det er planlagt en vindturbin midt i leikområdet til orrfuglen.

Med hensyn til rovfugltrekket mener NVA at de har dokumentasjon fra lokalkjente om biologiske verdier som ikke fremgår av konsekvensutredningen. De mener at undersøkelser av rovdyrtrekket er mangelfull og at høstundersøkelsen bare er gjennomført for ett år. De anfører at Kvinesheia har Vest-Agders største orrfuglbestander og at bestanden kan bli redusert av tiltaket.

Kommunestyret i Lyngdal kommune vedtok 14. mai 2012 enstemmig å påklage NVEs vedtak. I kommunes vedtak ble det vektlagt mangler ved konsekvensutredningen og at hensyn til negative virkninger ikke er tilstrekkelig vektlagt, herunder virkninger for hekkeområder for flere truede arter og i særlig grad hubro. Videre viser kommunen til at reduksjon av INON, visuelle virkninger og lokal motstand er en viktig del av klagegrunnlaget.

Jensehaugen og Røiseland med flere viser til at Fylkesmannen ønsker at hubroens bruk av området skal utredes. De anfører at de samfunnsøkonomiske konsekvensene ved å bygge ned et uberørt område vil bli for store, og viser til at Storhei ligger 500 meter over havet og er synlig over store områder. Berørte grunneiere ved Sindre Lande anfører at området er viktig for rovfugltrekk og det er observert hubro i området. Høyland anfører at vindkraftparken vil medføre at en gammel reirplass for hubro på Busund blir ødelagt.

Tiltakshaver informerer at området domineres av vanlig forekommende fuglearter. Området er ikke spesielt verdifullt for fugl, men det finnes viktige funksjonsområder.

Departementet konstaterer at det er registrert åtte truede og nær truede fuglearter i plan- og influensområdet til Kvinesheia vindkraftverk. Nye studier fra tiltakshaver viser

at av truede og nær truede fuglearter i planområdet, finner vi hønsehauk (NT), strandsnipe (NT), sanglerke (VU), bergirisk (NT), varsler (VU), fiskeørn (NT) og nattravn (VU). Utenfor planområdet finner vi storlom (VU), og hubro (EN). NOF påpeker at kongeørn har hekkeplass i planområdet og at dette burde vært undersøkt nærmere. Departementet legger til grunn at kongeørn og musvåk hekker utenfor, og trolig også inne i planområdet, men viser til at fuglene er ikke ansett som truede eller nær truede fuglearter.

I tematisk konfliktvurdering utført av Direktoratet for naturforvaltning¹ og Riksantikvaren, er naturmiljøet vurdert til kategori C. Bakgrunnen for fastsettelsen av denne kategorien er i hovedsak det registrerte høsttrekket av rovfugl, men også at det er registrert flere ansvarsarter av fugl i plan- og influensområdet.

Departementet vil i det følgende kort redegjøre for status for de viktigste fugleartene som er berørt av vindkraftverkene og generelt om vindkraftverkernes antatte påvirkninger på disse.

3.4.2 Hubro

Hubroen er oppført på Norsk rødliste for arter 2010 med statusen *sterkt truet (EN)*. Flere klageparter mener hensynet til hubro ikke er godt nok ivaretatt.

Departementet merker seg at det er registrert en hekkelokalitet for hubro om lag 1,4 km fra nærmeste planlagte turbin. Hekkeplassen ligger også om lag 200 meter fra en 50 år gammel 110 kV-kraftledning.

Det er usikkert i hvilken grad vindkraftverk kan medføre vesentlige virkninger for hubro. Utredninger som er gjort i forbindelse med andre vindkraftprosjekter konkluderer med at hubroen hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner. Etter departementets vurdering kan inngrep i leveområdet, habitatforringelser og forstyrrelser generelt, gi større virkninger for hubro enn kollisjonsfare med vindturbiner.

Selv om det er liten erfaring med hubro og vindturbiner, mener departementet at hubroens flygehøyde er relevant å ta i betraktning ved vurderingen av skadepotensialet. Dette ble det også lagt til grunn i konsesjonsvedtaket av 5. juli 2012 om de syv vindkraftverkene i bjerkreimsregionen i Rogaland. Her ble det pekt på at hubroens flygehøyde normalt vil ligge godt under turbinvingenes nedre posisjon, men at kupert landskap kan medføre at hubroen tidvis flyr høyere og dermed utsettes for kollisjonsfare. I motsetning til for eksempel havørn, har hubroen ikke territorielle luftkamper, noe som også kan spille inn på kollisjonsfaren. I en rapport fra Ecofact (153/2012) på bakgrunn av en telemetristudie gjennomført for vindkraftaktørene i

¹ Nå Miljødirektoratet

bjerkreimsregionen, oppsummeres det med at hubroen holder en unnvikelsesavstand til bebyggelse og infrastruktur på minst 500 meter i hekkeperioden og 340 meter ellers.

I og med at avstanden fra planområdet til nærmeste kjente hubrolokalitet er forholdsvis stor, mener departementet at den største negative virkningen av vindturbinene for hubro trolig er habitatforringelse og forstyrrelser.

Virkningene for hubro kan også omfatte kollisjon med kraftledningene. De planlagte kraftledningene vil ha en spenning på 132 kV. Kraftledninger med et slikt spenningsnivå medfører i utgangspunktet ingen fare for elektrokusjon, som er den viktigste risikoen når det gjelder hubro og kraftledninger. Det er etter departementets vurdering ingen betydelig økt risiko for hubrodød som følge av tiltaket, men økt aktivitet både i anleggs- og driftsperiodene kan medføre at hubroene helt eller delvis fortrenses fra området. Dette kan påvirke den lokale hubrobestanden.

Departementet mener at hubro ikke vil bli vesentlig berørt av vindkraftverket i driftsfasen. Det er videre i anleggskonsesjonen satt opp vilkår om at kraftselskapet skal ta hensyn til truede og nær truede fugler. Departementet forutsetter at tiltakshaver som en oppfølging av dette før anleggsarbeidene starter opp undersøker om det er hekking på den aktuelle hubrolokaliteten. Dersom det er hekking den aktuelle sesongen skal det tas hensyn til dette i anleggsarbeidene.

3.4.3 Storlom

Storlom er oppført på Norsk rødliste for arter 2010 med statusen *sårbar*. I følge konsekvensutredningen er det registrert storlomhekking i Sørhellevatnet, som grenser til planområdet. Fuglen er kjent for å være forstyrrelsessensitiv på hekkeplassen. I litteraturstudien til Bright m.fl. (2006) vises det til at fuglen kan bli skremt bort fra reiret ved forskjellige avstander, og at dette ser ut til å være avhengig av hvor langt fuglen er kommet i rugingen. Basert på egne vurderinger og litteraturgjennomgangen til Bright m.fl. (2006) oppstiller konsekvensutredningen en grense for den direkte forstyrrelsessonen rundt hekkelokaliteter for storlom til 500 meter. Til sammenlikning anbefalte Currie og Elliot (1997) i skogbruket en forstyrrelsesfri sone på 300-900 meter rundt kjente hekkeplasser for storlom. På grunn av storlommens raske flukt, men svake manøvreringsevne, er arten utsatt for kollisjoner både med vindturbiner og kraftledninger.

Departementet konstaterer at storlom krever ro på hekkeplassen. Det er i følge NVE tre turbiner som var planlagt med avstand på om lag én kilometer fra hekkeplassen ved Sørhellevatnet. Etter departementets vurdering er det en viss risiko for at lommen kan kolliderer med vindturbinene, på grunn av storlommens flyveteknikk. Departementet vil i denne forbindelse vise til forskningsprosjekt på Smøla i regi av Norsk institutt for naturforskning ikke har registrert kollisjoner mellom storlom og vindturbiner under forskningsperioden på fire år. Etter departementets vurdering vil storlom ved Sørhellevatnet være mindre berørt med omsøkt alternativ ettersom planområdet er

innskrenket fra meldingsfasen. På denne bakgrunn mener departementet at storlom ikke vil bli vesentlig berørt av tiltaket.

3.4.4 Orrfugl

I konsekvensutredningen er det opplyst at det er få kjente spillplasser for orrfugl, men det må antas at det finnes flere av dem innenfor området. Det er mange egnede myrlokaliteter, og orrfugl er blitt observert både i 2008 og 2009. I Naturbase er det registrert to yngleområder og et spillområde for orrfugl nord i planområdet for full utbygging.

NOF påpeker at orrfugl har en god bestand i området. Etter departementets oppfatning kan vindkraftverket med nettilknytning medføre noe økt kollisjonsfare for orrfugl, men skadevirkningene vil etter departementets mening ikke være i strid med forvaltningsmålene for disse artene. Departementet viser til at orrfuglen ikke er en truet fugleart.

3.4.5 Rovfugltrekk

I følge konsekvensutredningen kan det påviste rovfugltrekket i området bli påvirket av vindkraftanlegget. I hovedsak vil nok fuglene trekke utenom eller over vindkraftanlegget da det ikke er topografiske formasjoner som presser fuglene til å trekke akkurat gjennom vindkraftanlegget. Likevel må man anta at noe rovfugl tidvis kan trekke gjennom eller jakte i planområdet under trekket. Dette vil øke sannsynligheten for kollisjoner med rovfugl på trekk. Vindkraftanlegget vurderes derfor i konsekvensutredningen å gi middels negativt omfang for rovfugltrekket i området.

NVA, NOF og Sindre Lande anfører at området omfatter et viktig rovfugltrekk. Naturvernforbundet og Folkeaksjonen mot vindmøller i Lister påpeker at Lista vindkraftverk ligger i samme trekkorridor som rovfugltrekket over Storhei og at denne ruta er en av de aller viktigste trekkrutene for fugl i Norge. Arter de er bekymret for er tårnfalk, musvåk, spurvehauk, kongeørn, hønsehauk, dvergfalk, vandrefalk og fjellvåk. Klagerne mener rovfugl trolig ikke vil legge om kursen på grunn av vindturbinene, slik det fremgår av konsekvensutredningen. Klagerne påpeker at rovfugl trekker i lav eller middels høyde og at dette gjør dem utsatt for kollisjoner.

NOF Lista har i 2009 kartlagt rovfugltrekket over planområdet. Det ble registrert et betydelig høsttrekk av rovfugl, i første rekke i Storhei-området. Spurvehauk, tårnfalk, og musvåk var dominerende antallsmessig. Kongeørn, både voksne og ungfugl, ble observert forholdsvis vanlig på næringssøk i området. Hønsehauk, fiskeørn, fjellvåk, dvergfalk og vandrefalk ble observert forholdsvis fåtallig under trekket. Høsttrekket gikk i hovedsak i sørvestlig retning. Trekket foregikk hovedsakelig i lav (0-30 m) til middels høyde (30-150m) over terrenget, det vil si i faresonen for å kolliderer med de planlagte vindturbinene. NOF påpeker at registreringene avdekket at en stor andel av rovfuglene avbrøt trekket og benyttet planområdet til næringssøk. Når rovfuglene har fokus på byttedyr, er de trolig ikke så observante på vindturbinene og således ekstra utsatt for å bli truffet av rotorvingene. Det ble ikke registrert et spesifikt vårtrekk

gjennom området, men det kan skyldes liten registreringstid og/eller registrering til feil tid i forhold til trekket.

Tiltakshaver anfører at det er et moderat rovfugltrekk om høsten. Det er observert 122 individer av 9 arter. Av disse artene er det flest spurvehauk, tårnfalk og musvåk. Flyveretningen er fra nord/nordøst mot sørvest og fuglene har lav til middels flygehøyde. En stor del av fuglene avbrøt trekket for å raste. Omfanget er etter tiltakshavers informasjon vurdert av NOF som mindre enn forventet.

Departementet legger til grunn at vindkraftverket kan ha negative virkninger for rovfugl på trekk. Høsttrekket anses som det viktigste og kan være av et stort omfang.

Departementet mener at det på bakgrunn av eksisterende undersøkelser er usikkerhet om hvilke virkninger vindkraftverk har på rovfugler på trekk. Departementet legger derfor til grunn at vindkraftverket kan medføre kollisjonsrisiko med rovfugl, jf. føre var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9.

Av de rovfuglene som er registrert i området er det kun hønsehauk som nå er regnet som truet, av artene det uttrykkes bekymring for. Tiltaket er i konsekvensutredningen vurdert til å ha liten negativ konsekvens for hønsehauk. Bakgrunnen for denne vurderingen er at det kun var et fåtall registrerte trekkende hønsehauk, samt at arten er lite utsatt for kollisjoner, grunnet fuglens manøvreringsevne.

Departementet konstaterer at tellingene tilsier at artssammensetningen i rovfugltrekket i stor grad består av livskraftige arter. Selv om det legges til grunn at Kvinesheia vindkraftverk medfører kollisjonsrisiko, vil likevel ikke skadepotensialet være av et slikt omfang at vindkraftverket vil være i strid med forvaltningsmålene for disse fugleartene. Departementet kommer tilbake til vurderingen av betydningen for den samlede belastningen av flere vindkraftverk i området nedenfor.

3.4.6 Andre truede arter og verna områder

NVA henviser til Anne Berit Erfjord som mener at tiltaket berører to av åtte naturtyper som nå er på Norsk rødliste, nemlig slåttemark og slåttemyr. Videre er NVA redd for at vindkraftverket blir planlagt innenfor nedbørsfeltet til det vernede Lyngdalsvassdraget. Vassdragene Møska og Litleåna er også vernede vassdrag i området.

Lyngdalsvassdraget

I følge konsekvensutredningen vil tiltaket berøre nedbørsfeltet til det vernede Lyngdalsvassdraget. I vernevedtaket fra 1984 fremhevet kontaktutvalget at Lyngdalsvassdraget representerte særdeles store verneverdier både for vilt og fisk, friluftsliv, naturvitenskap og kulturvitenskap. På grunn av sin uberørthet inneholder objektet kvaliteter som gjør det særlig godt egnet som referanseobjekt både i naturvitenskapelig og viltbiologisk sammenheng. Det faktum at vassdraget er nesten uten tekniske inngrep, bidrar også til en stor friluftsmessig verdi. Utvalget la stor vekt

på vassdragets betydning som typevassdrag for landsdelen og tilrådte derfor at objektet ble gitt varig vern. Det er særlig verdien av urørthet som kan tenkes å komme i konflikt med vindkraftanlegget, men siden tiltaket planlegges minst 10 km fra hovedvassdraget, vurderes tiltaket av utreder til å ligge utenfor en rimelig influenssone til vassdraget og opplevelsen av dette. Omfanget for verneområder og vernet vassdrag vurderes derfor til å være ubetydelig.

Departementet legger til grunn at nedbørsfeltet berører planområdets østlige del. Lyngdalselva kommer fra heiene mellom Kvinesdal og Åseral og har utløp innerst i Lyngdalsfjorden. Nedbørsfeltet har flere sidegreiner som er viktig deler av vassdraget. Det planlegges fem vindturbiner innenfor grensene til nedbørsfeltet og adkomstveiene fra øst vil alle anlegges inne i området. Departementet legger til grunn at det er særlig verdien av urørthet som kommer i konflikt med vindkraftanlegget. Imidlertid vil tiltaket ligge minst 10 km fra hovedvassdraget, og utenfor influenssonen til vassdraget.

Klokkesøte, kystlynghei og Slåttemark/Slåttemyr

Det er i Artsdatabanken ikke registrert truede eller nær truede plantearter innenfor planområdet for det planlagte vindkraftanlegget. Utenfor planområdet er det registrert lavartene kort trollskjegg *Bryoria bicolor* (NT) og langt trollskjegg *Bryoria tenuis* (VU) som er funnet ved Øknedal og liten praktkrinlav *Parmotrema chinense* (VU) ved Fossevatnet. Naturtyper, flora og vegetasjon er i en samlet vurdering gitt liten KU-verdi noe forskjøvet mot middels KU-verdi.

Tiltakshaver gjennomførte registreringer av klokkesøte høsten 2013. Det ble ikke funnet klokkesøte i planområdet. I følge konsekvensutredningen er det ikke registrert prioriterte naturtyper i planområdet, men forekomster av klokkesøte kan finnes på myrene.

Dersom den truede arten klokkesøte finnes i planområdet, mener departementet at virkningen ikke vil være stor, grunnet omfanget av berørt myr er moderat. Det er i konsesjonen satt krav om å unngå eventuelle forekomster av klokkesøte, samt å redusere mulige virkninger for arten. Dette vil inngå i miljø- og transportplan som baseres på en detaljert plan over tiltakene. Departementet slutter seg til NVEs vilkår om klokkesøte.

Tiltakshaver opplyser om at planområdet inneholder noe av den truede naturtypen kystlynghei, men at den er uskjøttet og igjengrodd.

Selv om vindkraftverket medfører begrensede direkte arealbeslag, kan vindkraftverket føre til at forekomstene blir mer fragmentert. Departementet mener likevel at etablering av Kvinesheia vindkraftverk kan ha positive virkninger for kystlynghei i form av muligheter for økt skjøtsel. Departementet vil fastsette vilkår om at kystlynghei skal hensyntas i miljø- og transportplanen. Etter departementets oppfatning er ikke de

negative virkningene for kystlynghei av et slikt omfang at realisering av Kvinesheia vindkraftverk vil være i strid med forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Departementet ser det slik at de negative virkningene for vernede vassdrag, myrer og andre naturtyper i området, ikke vil være til hinder for utbygging av Kvinesheia vindkraftverk.

3.4.7 Samlet belastning for naturmangfold

NOF anfører at NVE ikke har vurdert den samlede belastningen for økosystemet på Kvinesheia og Sør-Vestlandet – hva angår det store og nasjonalt viktige rovfugltrekket – på en tilstrekkelig forsvarlig måte i henhold til naturmangfoldloven (nml) § 10. NOF mener at NVE på bakgrunn av det sviktede kunnskapsgrunnlaget, samt ikke tilfredsstillende vurderinger av den samlede belastningen for økosystemene, burde ha brukt føre- var prinsippet i nml. § 9 for å avslå konsesjon. Videre anfører de at NVEs vurderinger av frafall av inngrepsfrie områder og habitatsødeleggelser, er i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og artene som finnes i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder, jf. nml. §§ 4 og 5. Til slutt anfører de at NVEs vedtak er i konflikt med internasjonale konvensjoner.

Etter nml § 10 skal en påvirkning på et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen som et økosystem er eller vil bli utsatt for. I tråd med retningslinjene for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg, bør det forsøkes å konsentrere vindkraftutbyggingen fremfor å drive spredt utbygging av mindre anlegg. En konsentrert utbygging må likevel være forsvarlig av hensyn til naturmangfold, slik at den samlede belastningen ikke blir for stor.

Departementet konstaterer at det er mange planer og prosjekter for vindkraftverk i Vest-Agder og i Rogaland. I Vest-Agder har Kvinesheia, Skorveheia og Tonstad vindkraftverk fått konsesjon av NVE. Alle disse prosjektene er til klagebehandling i departementet. Lista vindkraftverk er ferdig bygd og i drift.

I Rogaland sør for Boknafjorden, er det etablert vindkraftverk på Høg-Jæren og det er meddelt flere konsesjoner til vindkraftverk i Bjerkreim kommune. Videre har blant annet Svåheia, Egersund, Tellenes, Tindafjellet, Skurvenuten, Åsen II og Friestad vindkraftverk fått endelig konsesjon. Vardarfjellet vindkraftverk i Sandnes har fått konsesjon, men er påklaget. Gilja og Faurefjellet vindkraftverk har fått konsesjon i NVE og er til klagebehandling i departementet. Det foreligger også meldinger om flere prosjekter i området. I tillegg har offshoreprosjektet Siragrunnen og Sandnes vindkraftverk fått avslag av NVE. Begge avslagene er påklaget.

Av andre tekniske inngrep i området rundt Kvinesheia vindkraftverket ligger fylkesvei 461 (gammel E39), ny E39, 300 kV kraftledning i nord, 110 kV kraftledning i vest, hytter på vest- og østsiden av vindkraftverket og skogsbilveier.

Fylkesvei 461 går cirka to kilometer fra planområdet yttergrenser. Etter departementets vurdering kan de samme fugleartene som kan påføres forstyrrelser fra Kvinesheia vindkraftverk også bli berørt av Fylkesvei 461. På den annen side ligger veien i god avstand fra hekkelokalitet for hubro og storlom, og er derfor vurdert til ikke å gi en større virkning for disse enn Kvinesheia vindkraftverk isolert sett.

Ny E39 har en avstand på om lag én kilometer fra hekkeplassen for storlom ved Sørhellevatnet, og holder god avstand fra hubroreiret. Når det gjelder samlede virkninger vil det faktum at reirlokaliteten ligger mellom E39 og vindkraftverket kunne medføre noe økt samlet forstyrrelse.

Kraftledningene nord og vest for planområdet utgjør en kollisjonsrisiko for fugl, men departementet mener det ikke er faglige holdepunkter for at den samlede kollisjonsrisikoen for fugl vil bli vesentlig større med utbygging av Kvinesheia vindkraftverk.

Energianlegg som foreløpig er på søknads- og meldingsstadiet, må etter departementets oppfatning tillegges mindre vekt i og med at det også for disse må gjøres en vurdering av samlet belastning på et senere tidspunkt.

Når det gjelder stasjonære truede fuglearter, kan enkeltkollisjoner forekomme. Departementet konstaterer at storlom og hubro er truede fuglearter, men mener likevel ikke at Kvinesheia vindkraftverk i kombinasjon med øvrige energiltak og veier i området, vil true forvaltningsmålene for fugleartene, jf. nml. §§ 4 og 5. Den regionale og nasjonale bestandsutviklingen for de ulike artene i området vil ikke påvirkes vesentlig. De samlede virkningene vurderes derfor som akseptable.

Imidlertid mener departementet at flere av vindkraftprosjektene i regionen kan komme i konflikt med rovfugltrekket. Skadepotensialet som følge av flere vindkraftverk som berører rovfugltrekket, tilsier at det gjennomføres avbøtende tiltak. Videre er kunnskapen om vindkraftverks påvirkning på trekkende rovfugl usikker. Før prinsippet tilsier derfor at kraftselskapet gjennomfører avbøtende tiltak og for- og etterundersøkelser for rovfugltrekket. Departementet slutter seg ellers til NVEs vilkår som er beskrevet i NVEs "bakgrunn for vedtak."

Departementet vil fastsette vilkår om for- og etterundersøkelser for Kvinesheia vindkraftverk. Dette vilkåret kan oppfylles ved at tiltakshaver bidrar i allerede eksisterende undersøkelser i regionen. Slike undersøkelser av rovfugltrekk vil styrke kunnskapsgrunnlaget om virkninger av vindkraftverk.

Departementet legger til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning etter nml. § 10 er oppfylt.

3.5 Landskap og inngrepsfri natur

NVA anfører at vindkraftverket vil ta beslag på 1300 og 1200 dekar inngrepsfrie områder i Kvinesdal og Lyngdal kommuner og det vil være få inngrepsfrie områder igjen. Heidi Martiniussen anfører at målet om bevaring av gjenværende inngrepsfri natur ikke er ivaretatt i NVEs vedtak om å bygge og drive Kvinesheia vindkraftverk. Hun viser i den forbindelse til en rekke stortingsmeldinger. Glenn Johnsrud anfører at det er store områder med til dels uberørt natur som vil gå tapt for all fremtid da det er gitt konsesjon til vindkraftverk på Lista og planlagt vindkraftverk i både Lyngdal og Hægebostad. Lyngdal kommune uttaler at vindkraftverket vil legge beslag på nærmere 10 prosent av kommunens resterende inngrepsfrie områder, og er derfor i mot tiltaket.

I konsekvensutredningen er det uttalt at landskapet i influens- og planområdet vurderes som mindre enn gjennomsnittlig sårbart både i nasjonalt og regionalt perspektiv. Området er i all hovedsak ansett som et ordinært landskap som er typisk for regionen. Det mest spektakulære innslaget i dette landskapet er Utsikten, med perspektiv langs Kvinesdal og ut Fedafjorden. Området har først og fremst lokal verdi som tradisjonelt kulturlandskap og i fritidslandskap rundt småvann og holmer.

Videre sier konsekvensutredningen at både ut fra landskapets verdi og sårbarhet er Storhei i utgangspunktet en relativt robust lokalitet for vindpark. Den småkuperte topografien er egnet til å skjerme mot vide, åpne innsyn over større områder. Viktige landskapsforekomster blir i liten grad visuelt eller inngrepsmessig berørt. Etter en samlet vurdering av vindparken er det en liten negativ konsekvens for landskapet.

Departementet konstaterer at Kvinesheia vindkraftverk vil medføre visuelle virkninger både i plan- og influensområdet, som vil endre landskapets karakter. Tiltaket er planlagt i et heiområde med få inngrep. Vindkraftverket vil være synlig fra enkelte steder med fritidsbebyggelse i Londal og Busund, og fra de lokalt viktige friluftsområdene Kleiva, Busund, Tjomsland og Sørhelle. Departementet konstaterer at en etablering av vindkraftverk alltid vil medføre visuelle virkninger som endrer landskapsbildet. Den konkrete opplevelsen av et slikt endret landskapsbilde vil variere med den enkeltes syn på vindkraft og uberørt natur, og kan oppfattes som både positivt og negativt.

Departementet er videre innforstått med at vindkraftverket vil medføre irreversible inngrep i landskapet, for eksempel i form av atkomstveier og veier inne i planområdet, men mener at dette er inngrep som først og fremst vil gi lokale landskapsvirkninger. Etter departementets syn er de vidtrekkende landskapsvirkningene ved oppføring av turbiner i stor grad reversible.

Departementet konstaterer at vindkraftverkene vil gi relativt store visuelle virkninger i et område som består av mye uberørt natur. Departementet er innforstått med hva reduksjonen av inngrepsfri natur betyr for Lyngdal kommune sett opp mot den inngrepsfrie natur som er igjen i kommunen. Departementet har i denne saken

imidlertid ikke vurdert virkninger for inngrepsfri natur ved etablering av Kvinesheia vindkraftverk totalt sett som betydelige.

Etter departementets oppfatning er ikke de negative virkningene på landskap og inngrepsfrie områder av et slikt omfang at det i seg selv overstiger fordelene ved vindkraftverket.

3.6 Friluftsliv og iskasting

Berørte grunneiere ved Sindre Lande anfører at hele anlegget blir liggende i et viktig rekreasjonsområde for de berørte kommunene. Det klages på plasseringen av turbinene som kommer på Lyngdals side av grensen, hvor noen blir direkte til sjenanse for beboere og grunneiere. Videre blir det anført at hele naturområdet vil bli ødelagt. Området blir brukt til skiturer, jakt og fiske og de er bekymret for iskasting.

Jon Lande, Kåre Lande og Harald Lande anfører at området vil bli betydelig redusert som rekreasjonsområde for voksne og barn. De påpeker verdireduksjon av eiendommene og begrensede muligheter for hyttebygging i tilgrensede områder. Turbinene vil bli synlige fra lange avstander. Turbinen som på foreløpig turbinskisse er angitt som nr. 14 blir synlig fra to fastboende på nedre Lande og én fritidsbolig og to fastboende på øvre Lande.

I følge konsekvensutredningen er Storhei og Slettheia lite berørt av inngrep med få merkede løyper. Det foreligger ingen tilrettelegging for turisme og reiseliv, og heller ingen spesiell tilrettelegging for friluftsliv. Mangelen på tilrettelegging er samtidig årsaken til at området har stor verdi for friluftslivsutøvere som kommer for å oppleve uberørt natur. Området brukes hovedsakelig av grunneierne og hytteeierne i området, Kvinesdal historielag og Kvinesdal JFF. Enkelte tilreisende tar også veien opp hit, siden avstanden fra E 39 er kort. Storhei utmerker seg som klart mest betydningsfull for friluftslivsutøverne, og karakteriseres som et lokalt viktig friluftslivsområde med symbolverdi.

I vindparkens influenssone utpeker både Busundområdet og Hotell Utsikten/Golfbanen seg som særlig verdifulle. Busundområdet er godt tilrettelagt for friluftsliv, og hyppig besøkt. Hotellet har høy standard og stor kapasitet, mens golfbanen tidligere er kåret til Norges golfperle. Brukerne kommer både fra lokalområdet, Kristiansand-regionen og Norge for øvrig, samt fra land som Tyskland, Danmark og Holland.

Departementet konstaterer at det er planlagt en turbin sydvest for eksisterende 110 kV kraftledning, og at flere ønsker denne fjernet. Denne turbinen er planlagt plassert ved Busundområdet.

I følge konsekvensutredningen strekker Busundområdet seg fra Vatlandsvatnet, via Busundvatnet og inn til planområdets sørlige del. Det er et mye benyttet friluftsområde som den tidligere nevnte handlingsplanen for friluftsliv har tillagt regional betydning.

Storhei og Busund er knyttet sammen i et stinett som starter ved Busundvatnet. Stinettet går nordover gjennom den sentrale delen av planområdet. Busund kan lett nås med bil, og det er parkeringsmulighet ved bommen inn til skogsområdet. Av eksisterende inngrep nevnes 110 kV-ledningen Lyngdal – Øye, som krysser vannet.

Busundvatnet er et viktig utfartsområde, og den samlede visuelle belastningen av både de synlige turbinene og dobbeltkursledningen vurderes i konsekvensutredningen som betydelig. Enkelte turister benytter Busundområdet i dag, siden det er lett tilgjengelig fra E 39. Området er spesielt viktig for jakt- og fiskeinteressene. Kvinesdal jeger- og fiskeforening har bygget en åpen hytte på nordsiden av vannet, helt inntil planområdets grense. I hytta ligger det en hyttebok som vitner om jevnlig besøk hele året, og blant de besøkende var det registrert mange barnefamilier. Busundområdet er et utfartssted for skoleklasser og barnehager i Kvinesdal og Lyngdal kommuner, og ved Busundvatnet er det en fin, barnevennlig badeplass. Området vurderes å ha potensial for økt bruk.

Departementet tar klagene om plassering av turbinen sydvest for 110 kV kraftledning til følge. Det er i den forbindelse lagt særlig vekt på friluftsjansene i området og at kommunen ønsker at denne turbinen flyttes. Turbinen som er planlagt syd for eksisterende kraftledning ved Busundvatnet, skal derfor tas ut av planen. Bortfall av turbinen øker ikke avstanden til den mulige hekkeplassen for hubro, men det reduserer de tekniske inngrepene i den delen av prosjektet som ligger nærmest dette området. Bortfallet kan derfor i noen grad også være positivt for hubro. Planområdet reduseres derfor slik at 110 kV kraftledningen danner plangrense i vest.

Departementet konstaterer at realisering av Kvinesheia vindkraftverk vil innebære at friluftslivsopplevelsen endres, og særlig for brukergrupper som ønsker stillhet og uberørt natur. Selv om mulighetene til å utøve aktiviteter vil være de samme som i dag, konstaterer departementet at omgivelsene vil endres og oppfattelsen av landskapet vil påvirkes. I tillegg til de visuelle virkningene av vindkraftverket, vil støy og skyggekast kunne påvirke friluftslivsopplevelsen i planområdet. Dette er en negativ konsekvens av en realisering av vindkraftverket. Departementet konstaterer også at influensområdet vil påvirkes av vindkraftverket.

På den annen side er departementet enig med NVE i at vindkraftverket vil gjøre det lettere for andre brukergrupper å utøve friluftsliv når tilgjengeligheten til området gjøres enklere. Den samlede bruken av området kan bli endret uten å bli redusert. Departementet finner at hensynet til friluftsliv i seg selv ikke er til hinder for å gi konsesjon til Kvinesheia vindkraftverk.

Departementet konstaterer at de klimatiske forholdene i planområdet tilsier at det kan påregnes noe ising på turbinbladene. Isingskartet viser at det i planområdet vil kunne oppstå ising i 100-300 timer årlig. Det kan forekomme ising opp mot syv til elleve dager per år, noe som tilsvarer én prosent av året. Det anslåtte produksjonstapet grunnet ising er rundt én prosent.

Departementet slutter seg til NVEs vilkår som forplikter konsesjonær å utarbeide varslingsrutiner i perioder med risiko for iskast. Videre er konsesjonæren forpliktet til å vurdere omfanget av ising og risikoen for iskast i vindkraftverket. NVE kan videre stille ytterligere krav til tiltak dersom risikoen for iskast viser seg å begrense friluftsutøvelsen i planområdet.

3.7 Adkomstvei

Frank Treland og Helge Wathne med flere ønsker en alternativ adkomstvei til vindparken for å unngå at beboere berøres. Det er fremkommet to alternative løsninger. Alternativ A har adkomstvei fra Vatland og inn til Busund. Alternativ B har adkomst fra Førland og inn til parken (Lille Norhelle).

NVE skriver i "Bakgrunn for vedtak" at de slutter seg til at veitraseen på strekningen ved eiendommen til Treland bør justeres. NVE anbefaler at det gjennomføres befarings- og berøringsarbeid med Kvinesdal kommune og berørte grunneiere, og at ny løsning for adkomstvei på denne strekningen gjøres i samråd med partene. NVE skal ha oversendt kart og beskrivelse av justeringene med hensyn til virkninger for naturmangfoldet. NVE vil sette vilkår om dette hvis det gis endelig konsesjon.

Tiltakshaver har opplyst i kommentar til klage av 20. august 2012 at de har startet en prosess med berørte parter og kommunen. Tiltakshaver forventer at de vil finne en løsning. Departementet legger til grunn at tiltakshaver og berørte parter finner en minnelig løsning på adkomstvei.

3.8 Samfunnsøkonomi

Helge Briseid Risnes anfører at vindkraft er dyr, samt at med dagens kraftpriser i elsertifikatmarkedet er det lite sannsynlig at det blir særlig mange vindkraftverk på land. Klageren krever at SAE Vind fremlegger dokumentasjon på et samfunnsregnskap som dokumenterer økonomien i anlegget, og et klimaregnskap som dokumenterer anleggets effekt på utslipp. Berørte grunneiere ved Sindre Lande mener at å velge en større turbin uten de seks turbinene i Lyngdal, vil gi større lønnsomhet og med samme totaleffekt på 60 MW. Naturvernforbundet i Vest-Agder (NVA) mener at det burde vært fremlagt et regnskap over hele konsesjonsperioden på 25 år for prosjektet.

Departementet påpeker at Norge, gjennom fornybardirektivet og opprettelsen av et felles elsertifikatmarked med Sverige, har forpliktet seg til å øke utbyggingen av fornybar energi vesentlig. Vindkraft og vannkraft er de to energibærerene som kan bidra med ny produksjonskapasitet i et betydelig omfang. Vindkraftpotensialet er stort som følge av gode vindressurser og tilgjengelig areal. Vindkraften vil derfor være sentral for oppnåelsen av Norges fornybareambisjoner.

Departementet påpeker at det er mange faktorer som samlet sett avgjør et prosjekts lønnsomhet. I følge tiltakshaver er Kvinesheia et godt bedriftsøkonomisk prosjekt.

Departementet finner at Kvinesheia er blant de bedre bedriftsøkonomiske vindkraftprosjektene i landet, og legger dette til grunn for den samlede vurderingen.

Departementet har lagt vekt på at det er gode vindforhold i planområdet. Tiltakshaver opplyser at langtidskorrigert middelvind i 80 meter er på over 7,5 m/s på de mest utsatte plassene. Videre er kostnadene knyttet til infrastruktur og nettilknytning vurdert som moderate. Tiltaket er planlagt i et område med liten terrengkompleksitet. Etter departementets vurdering er planområdet godt egnet til produksjon av vindkraft. Tiltaket vil, avhengig av valg av turbintyper, kunne produsere fra 160-190 GWh per år. Kvinesheia vindkraftverk vil være et viktig bidrag for å innfri nasjonale mål for utbygging av fornybar energiproduksjon.

Departementet legger til grunn at etableringen av Kvinesheia vindkraftverk vil medføre positive økonomiske virkninger for Kvinesdal og Lyngdal kommuner. Vindkraftverket kan bidra til økt sysselsetting lokalt og regionalt særlig i anleggsfasen, men også til en viss grad i driftsfasen. Bygging, drift og vedlikehold kan medføre økt etterspørsel etter varer og tjenester lokalt og regionalt.

Departementet kan ikke se at klagernes innvendinger mot økonomi kan være av betydning for vurderingen av om tillatelse til utbygging skal gis for det påklagede vindkraftverket.

3.9 Samlet vurdering

I vurderingen som skal gjøres etter energiloven § 3-1, jf. § 1-2, må fordelene veies opp mot ulempene tiltaket medfører.

Olje- og energidepartementet har foretatt en samlet vurdering av alle de anførte ulempene ved en utbygging av Kvinesheia vindkraftverk. Ulempene er vurdert opp mot fordelene ved å få på plass et vindkraftverk med ny fornybar energi på inntil 190 GWh årlig produksjon.

I vurderingen har departementet sett hen til at vindkraftanlegget vil ha negativ påvirkning på naturmangfoldet, landskapet og det lokale friluftslivet. Departementet har vektlagt at Lyngdal kommune er i mot tiltaket. Departementet har imidlertid lagt særlig vekt på de gode økonomiske forutsetningene for prosjektet, samt at Kvinesdal kommune er for tiltaket.

Hensynet til naturmangfold står sentralt under klagebehandlingen. Det foreligger usikkerhet om virkningene for rovfugltrekk av de samlede tekniske inngrepene i området. I tråd med føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, og vurderingen av den samlede belastningen, mener departementet det er nødvendig med for- og etterundersøkelser av trekkende rovfugl i planområdet. Dette vilkåret kan oppfylles ved at tiltakshaver bidrar i allerede eksisterende undersøkelser i regionen.

Departementet mener at de negative virkningene for kystlynghei og klokkesøte i stor grad kan begrenses gjennom detaljplanleggingen.

Departementet tar klagen vedrørende plassering av turbinen sydvest for 110 kV kraftledning til følge. Turbinen som er planlagt sydvest for eksisterende kraftledning ved Busundvatnet, tas ut av planen.

Departementet finner at fordelene ved utbygging av Kvinesheia vindkraftverk overstiger de skader og ulemper utbyggingen kan medføre. Grunnlaget etter energiloven § 3-1 for å gi konsesjon er derfor tilstede.

4. Ekspropriasjon

NVE fattet samtidig med konsesjonsvedtaket, vedtak om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av vindkraftverket, jordkabler, nettilknytning, transformatorstasjon og veinett, samt rett til nødvendig ferdsel og transport i anleggs- og driftsfasen. Departementet legger til grunn at vedtak om ekspropriasjon er påklaget.

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis dersom fordelene ved ekspropriasjonen er større enn de skader og ulemper den innebærer, jf. oreigningslova § 2.

Departementet viser til vurderingen ovenfor, der det konkluderes med at fordelene ved det konsederte prosjektet er større enn de skader og ulemper tiltaket medfører. Departementet finner at denne vurderingen også gjør seg gjeldende ved spørsmålet om ekspropriasjon. Fordelene er utvilsomt større enn ulempene for grunn- og rettighetshavere. Vilkårene for ekspropriasjon er derfor til stede, jf. oreigningslova § 2.

Departementet minner om at ekspropriasjonstillatelsen faller bort dersom skjønn ikke er begjært innen 1 år, jf. oreigningslova § 16. Fristen løper fra dags dato.

5. Konklusjon

Klagen tas ikke til følge.

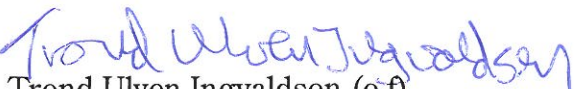
NVEs vedtak av 26. april 2012 om anleggskonsesjon og ekspropriasjonstillatelse til Kvinesheia vindkraftverk stadfestes med den endring at klagen om plasseringen av turbinen sydvest for 110 kV kraftledning tas til følge. Planområdet reduseres slik at 110 kV kraftledningen danner plangrense i vest.

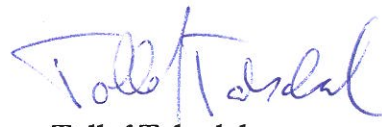
Når et vedtak blir endret til gunst for en part, skal han tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, med mindre endringen skyldes partens eget forhold eller forhold utenfor partenes og forvaltningens kontroll, eller andre særlige forhold taler mot det. Kravet må settes frem for departementet senest **3 uker** etter at melding om det nye vedtaket er kommet frem til vedkommende, jf. forvaltningsloven § 36.

NVE bes oppdatere konsesjonsdokumentene.

Departementets avgjørelse kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd første punktum.

Med hilsen

Trond Ulven Ingvaldsen (e.f)
avdelingsdirektør

Tollef Taksdal
underdirektør

Adresseliste

Klima- og miljødepartementet	Postboks 8013 Dep	0030	OSLO
Kvinesdal kommune	Nesgata 11	4480	KVINESDAL
Lyngdal kommune	Postboks 353	4577	LYNGDAL
Naturvernforbundet i Vest-Agder	PB 718	4666	KRISTIANSAND S
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091 Majorstuen	0301	OSLO
Norsk ornitologisk forening	Sandgata 30 B	7012	TRONDHEIM
Starkraft Agder Energi Vind DA	Postboks 200 Lilleaker	0216	OSLO
Vest-Agder fylkeskommune	Postboks 517 Lund	4605	KRISTIANSAND S
Folkeaksjonen mot vindmøller i Lister			
Advokat Høyrem			
Heidi Martiniussen			
Sindre Lande			
Lista Lokallag			
Helge Watne			
Frank Treland			
Oddrund Eide Røiseland			
Glenn Johnsrud			
Helge Briseid Risnes			
Fylkesmannen i Vest-Agder			